

मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण कार्यविधि, २०७७

आयोगबाट स्वीकृत मिति : २०७७।०९।२९

प्रस्तावना: निर्वाचनमा मतदातालाई मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्रसम्म सहज आवागमन र पहुँच योग्य बनाई अधिक मतदान हुन सक्ने व्यवस्था मिलाउन, मतदान स्थलसम्म आवतजावत गर्न सुरक्षित तुल्याउने कुरालाई समेत दृष्टिगत गरी मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण गर्न आवश्यक भएकोले निर्वाचन आयोग ऐन, २०७३ को दफा ५० ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी निर्वाचन आयोगले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण कार्यविधि, २०७७” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) “आयोग” भन्नाले नेपालको संविधानको धारा २४५ बमोजिमको निर्वाचन आयोग सम्झनु पर्छ ।

(ख) “कार्यालय” भन्नाले निर्वाचन आयोग ऐन, २०७३ को दफा १६ बमोजिम स्थापना भएको प्रदेश निर्वाचन कार्यालय वा जिल्ला निर्वाचन कार्यालय सम्झनु पर्छ ।

(ग) “जिल्लामा क्रियाशील राजनीतिक दल” भन्नाले कानून बमोजिम आयोगमा दर्ता भएको, जिल्लामा संरचना र कार्य समिति भएको, दलको अद्यावधिक विवरण सम्बन्धित कार्यालयमा उपलब्ध गराउने राजनीतिक दल सम्झनु पर्छ ।

(घ) “दल” भन्नाले नेपालको संविधानको धारा २६९ तथा राजनीतिक दल सम्बन्धी ऐन, २०७३ बमोजिम आयोगमा दर्ता कायम भएको राजनीतिक दल सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “नगरपालिका” भन्नाले महानगरपालिका र उपमहानगरपालिका समेत सम्झनु पर्छ ।

(च) “मतदाता” भन्नाले प्रचलित संघीय कानून बमोजिम अन्तिम मतदाता नामावलीमा नाम समावेश भएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ ।

(छ) “मतदान केन्द्र” भन्नाले निर्वाचनमा मतदान गर्ने प्रयोजनको लागि प्रचलित संघीय कानून बमोजिम स्थापना गरिएको मतदान केन्द्र सम्झनु पर्छ र सो शब्दले मतदान उपकेन्द्रलाई समेत जनाउँछ ।

- (ज) “मतदान स्थल” भन्नाले निर्वाचनमा मतदान गर्नका लागि आयोगले तोकेको स्थान सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले मतदान गर्ने स्थानले ओगटेको क्षेत्र वा मतदान परिसरलाई समेत जनाउँछ ।
- (झ) “वडा” भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको गाउँपालिका र नगरपालिकाको वडा सम्भन्नु पर्छ ।
- (ञ) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला सभालाई सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२

मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारणका आधार र प्रक्रिया

३. मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारणका आधार: मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण देहायका आधारमा गरिनेछ :-

- (क) स्थानीय तह सदस्य, प्रदेश सभा सदस्य तथा प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन, २०७४ का लागि कायम भएका मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र,
- (ख) मतदाताको सघनता,
- (ग) यातायातको सुविधा,
- (घ) वैकल्पिक मार्ग तथा पहुँचको सुगमता,
- (ङ) भवन, सञ्चार सुविधा (टेलिफोन, इन्टरनेट), विद्युत, खानेपानी, शौचालय आदि पूर्वाधारको अवस्था,
- (च) सुरक्षा प्रबन्ध,
- (छ) भौगोलिक अवस्थिति,
- (ज) सार्वजनिक स्थानको उपलब्धता,
- (झ) मतदान स्थलमै मतगणनाको प्रबन्ध गर्न सकिने संभावना,
- (ञ) निर्वाचनका सरोकारवालाको सहमति ।

४. मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण प्रक्रिया: मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारणका लागि देहायका प्रक्रिया अपनाइनेछ :-

- (क) मौजूदा मतदान स्थलको सूची, मतदाता संख्या तथा संभव भए सम्म भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित नक्सा समेतका आधारमा मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस सम्बन्धी कार्य गर्न आयोगले कार्यालयलाई निर्देशन दिने,

- (ख) खण्ड (क) बमोजिमको निर्देशन प्राप्त भएपछि कार्यालयले जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको बैठकमा छलफल गराउने,
- (ग) कार्यालयले जिल्लामा क्रियाशील राजनीतिक दललाई मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारणका लागि आवश्यक सहयोग पुऱ्याउन अनुरोध गर्ने र यस्तो अनुरोध पत्रसाथ मौजुदा मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्रको सूची संलग्न गर्ने,
- (घ) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिले मतदान स्थल निर्धारणको लागि सिफारिस गर्दा साविकमा कायम रहेका मतदान स्थललाई आधार मानी सामान्य त्रुटि मात्र सच्याउनु पर्ने वा नयाँ मतदान स्थल थप्नु पर्ने वा साविकमा रहेका मतदान स्थल हटाउनु पर्ने वा गाभ्नुपर्ने वा एक मतदान स्थलमा रहेका मतदातालाई अर्को मतदान स्थलमा सार्नुपर्ने लगायतका विषयमा सर्वसम्मत निर्णय गर्ने,

स्पष्टीकरण: यस खण्डको प्रयोजनको लागि मतदान स्थलको नाम संशोधन वा नयाँ मतदान स्थल थप्नु पर्ने भएमा मतदान स्थल रहने स्थानको पूरा नाम, ठेगाना (गाउँपालिका वा नगरपालिका, वडा नं. र टोल) उल्लेख गर्नु पर्नेछ । जस्तै आधारभूत विद्यालय वा माध्यमिक विद्यालय, क्याम्पस वा चौर, मैदान, प्राङ्गण आदिको पूरा नाम उल्लेख गर्नु पर्नेछ । साविकदेखि मतदान स्थल रहँदै आएको कुनै स्थानको नाम र ठेगाना कुनै कारणले परिवर्तन भई वा सामुदायिक वा संस्थागत विद्यालयको स्तरोन्नति वा एकीकृत भई वा अन्य कुनै कारणले परिवर्तन भएको भए सोही अनुरूपको नाम र ठेगाना लगायतका विवरण अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

- (ङ) खण्ड (घ) बमोजिम निर्णय भएपछि जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिले साविकमा रहेका मतदान स्थलमध्ये सामान्य त्रुटि मात्र भएका मतदान स्थलको नाम र ठेगाना सच्याउनु पर्ने विवरण अनुसूची-१ को खण्ड (क), नयाँ कायम गर्नुपर्ने मतदान स्थलको विवरण अनुसूची-१ को खण्ड (ख), हटाउनु पर्ने मतदान स्थलको विवरण अनुसूची-१ को खण्ड (ग), सार्नुपर्ने मतदान स्थल तथा मतदाताको विवरण अनुसूची-१ को खण्ड (घ) र (ङ) मा उल्लेख गर्ने । खण्ड (क), (ख), (ग), (घ) र (ङ) बमोजिम संशोधन वा थपघट वा गाभिए पश्चात् कायम हुने मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्रको विवरण अनुसूची-१ को खण्ड (च) मा उल्लेख गर्ने,
- (च) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिले साविकमा भौगोलिक सूचना प्रणाली सम्बन्धी विवरण नभएका मतदान स्थल र नयाँ थप भएका मतदान स्थलको संभव भएसम्म भौगोलिक सूचना प्रणाली अनुरूपको निर्देशाङ्क (कोओर्डिनेट) सम्बन्धी विवरण अनुसूची-२ बमोजिमको विधि र प्रक्रिया पूरा गरी सङ्कलन गरेको विवरण समेत अनुसूची-१ को खण्ड (च) मा उल्लेख गर्ने,

- (छ) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिले खण्ड (ड) र (च) बमोजिम तयार भएका अनुसूचीहरू सिफारिससहित कार्यालय मार्फत् आयोगमा पठाउने,
- (ज) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको बैठकमा जिल्लाभित्रको कुनै गाउँपालिका वा नगरपालिकाको कुनै मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस गर्ने क्रममा कथंकदाचित सहमति हुन नसकेमा समितिको संयोजकले विवादित विषय खुलाई आफ्नो राय सहित दफा १० को अधीनमा रही उपयुक्त मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र तोक्नको लागि आयोगलाई सिफारिस गर्ने,
- (झ) खण्ड (छ) बमोजिमको विवरण प्राप्त भएपछि आयोगको डाटावेशमा विवरण एकीकरण तथा अद्यावधिक गरी संभव भएसम्म नक्शा सहितको विवरण आयोगमा पेश गर्ने,
- स्पष्टीकरण: यस खण्डको प्रयोजनको लागि एकीकृत विवरण तयार गर्दा प्रत्येक मतदान स्थललाई अलग-अलग कोड नम्बर दिनु पर्नेछ ।
- (ञ) खण्ड (झ) बमोजिम पेश भएको विवरण आयोगबाट स्वीकृत भएपछि कायम हुने मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्रको विवरण संभव भएसम्म भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographical Information System-GIS) मा आवद्ध गरी सम्बन्धित कार्यालयलाई उपलब्ध गराउने ।

परिच्छेद-३

मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण सम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था

५. मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण समन्वय समिति: (१) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण गर्ने कार्यको रेखदेख, समन्वय र निर्देशनका लागि देहाय बमोजिमको मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण समन्वय समिति रहनेछ :-
(क) निर्वाचन आयुक्त (सम्बन्धित विषय हेर्ने)	-संयोजक
(ख) सचिव, निर्वाचन आयोग	-सदस्य
(ग) सचिव, गृह मन्त्रालय	-सदस्य
(घ) सचिव, अर्थ मन्त्रालय	-सदस्य
(ङ) सचिव, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	-सदस्य
(च) सचिव, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय	-सदस्य
(छ) सबै महाशाखा प्रमुख, निर्वाचन आयोग	-सदस्य
(ज) महाशाखा प्रमुख, निर्वाचन व्यवस्थापन महाशाखा, निर्वाचन आयोग	-सदस्य-सचिव

- (२) समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ ।
- (३) समितिको बैठकमा आवश्यकतानुसार विषय विज्ञ वा कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (४) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

६. मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण कार्यको अनुगमन एवम् समन्वय गर्ने,
- (ख) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण सम्बन्धमा भएका कार्यको प्रगति समीक्षा गर्ने,
- (ग) कार्य प्रगतिको समीक्षाका आधारमा जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति तथा कार्यालयलाई आवश्यक निर्देशन दिने,
- (घ) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस सम्बन्धमा विवाद भएमा समाधान गर्ने,
- (ङ) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिबाट प्राप्त मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण सम्बन्धी सिफारिस बमोजिमको एकीकृत विवरण विश्लेषण गरी स्वीकृतिका लागि आयोगमा सिफारिस गर्ने,
- (च) आयोगले तोकेका अन्य कार्य गर्ने ।

७. जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति: (१) जिल्लाभित्र रहने मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारणका लागि सिफारिस गर्न देहाय बमोजिमको जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति रहनेछ :-

(क) प्रमुख जिल्ला अधिकारी	-संयोजक
(ख) जिल्लामा क्रियाशील राजनीतिक दलका प्रमुख वा प्रतिनिधि	-सदस्य
(ग) जिल्ला समन्वय अधिकारी	-सदस्य
(घ) जिल्ला स्थित सुरक्षा निकायका प्रमुखहरू	-सदस्य
(ङ) जिल्ला निर्वाचन अधिकारी	-सदस्य-सचिव

- (२) समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ ।
- (३) समितिको बैठकमा जिल्ला स्थित सबै नगरपालिकाका प्रमुख र गाउँपालिकाका अध्यक्षलाई अनिवार्य रूपमा आमन्त्रण गर्नु पर्नेछ ।
- (४) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

८. जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण गर्ने सम्बन्धमा दल, स्थानीय तह र अन्य सरोकारवालासँग समन्वय गर्ने,
- (ख) जिल्लाभित्र कायम गर्नुपर्ने मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र र संभव भएसम्म भौगोलिक सूचना प्रणाली अनुरूपको निर्देशाङ्क (कोओर्डिनेट) सम्बन्धी एकीकृत विवरण तयार गरी सिफारिससहित आयोगमा पठाउने,
- (ग) समन्वय समितिले तोकेका अन्य कार्य गर्ने ।

९. जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिका पदाधिकारीको जिम्मेवारी: (१) दफा ७ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिमको समितिको संयोजकको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र तोक्ने कार्यको संयोजन र समन्वय गर्ने,
  - (ख) जिल्लास्तरका दल र स्थानीय तह बीच समन्वय गर्ने,
  - (ग) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र तोक्ने सम्बन्धमा स्थलगत अध्ययनको आवश्यकता परेमा स्थानीय तहका पदाधिकारीसँग समन्वय गरी जिल्ला निर्वाचन अधिकारी वा समितिका पदाधिकारी वा कर्मचारीको टोली खटाई अध्ययन गर्ने गराउने,
  - (घ) आयोगबाट थप निर्देशन प्राप्त भएमा सो बमोजिम गर्ने,
  - (ङ) आयोगले तोकेको समयभित्र मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र तोक्ने विषयमा निर्णय सहित कार्यालय मार्फत आयोगमा सिफारिस गर्ने ।
- (२) दफा ७ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिमको समितिको सदस्यको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) स्थानीय तह र जिल्ला स्थित अन्य कार्यालयसँग समन्वय गरी जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिलाई आवश्यक विवरण वा जानकारी उपलब्ध गराउने,
  - (ख) समितिलाई आवश्यक अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- (३) दफा ७ को उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिमको समितिको सदस्यको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र तोक्नको लागि प्रस्तावित स्थान सुरक्षाको दृष्टिले उपयुक्त छ, छैन भन्ने सम्बन्धमा समितिलाई आवश्यक सूचना तथा अन्य जानकारी उपलब्ध गराउने,

- (ख) स्थलगत अध्ययनका लागि कर्मचारीको टोली खटिनुपर्ने अवस्थामा आवश्यकतानुसार सुरक्षा प्रबन्ध मिलाउने,
  - (ग) शान्ति सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने ।
- (४) दफा ७ को उपदफा (१) को खण्ड (ड) बमोजिमको समितिको सदस्य-सचिवको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिका संयोजकसँग परामर्श गरी समितिको बैठक बोलाउने,
  - (ख) आयोगबाट प्राप्त मौजुदा मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्रको सूची (मतदाता संख्या सहित) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिका सदस्यलाई उपलब्ध गराउने,
  - (ग) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र तोक्ने आधार र मापदण्ड तथा अन्य व्यवस्थाका सम्बन्धमा समितिका पदाधिकारी र दललाई जानकारी गराउने,
  - (घ) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण गर्ने सम्बन्धमा स्थलगत अध्ययनको लागि आफैँ खटिनु परेमा वा कुनै कर्मचारी वा कर्मचारीको टोली खटाउनु परेमा संयोजकसँग परामर्श गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
  - (ङ) समितिको बैठकको निर्णय पुस्तिका तयार गरी अभिलेख सुरक्षितसाथ राख्ने,
  - (च) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको बैठकको निर्णय तथा अनुसूची फारामहरू प्रमाणित गरी आयोगमा पठाउने,
  - (छ) जिल्लाभित्रका विद्यालयको नाम, ठेगाना र भौगोलिक अवस्था सहितको विवरण सङ्कलन गरी आवश्यकतानुसार समितिमा पेश गर्ने,
  - (ज) साविकमा मतदानस्थल तोकिएका विद्यालयमध्ये भूकम्प तथा बाढी पहिरोबाट क्षति भएको भए त्यस्ता विद्यालयको हालको अवस्था सम्बन्धी विवरण सङ्कलन गरी आवश्यकतानुसार समितिमा पेश गर्ने,
  - (झ) आयोगको निर्देशन बमोजिम अन्य कार्य गर्ने ।

परिच्छेद-४

मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण सम्बन्धी मापदण्ड

१०. मतदान स्थल निर्धारण सम्बन्धी मापदण्ड: मतदान स्थल निर्धारण गर्दा दफा ३ को अधीनमा रही देहायका मापदण्ड बमोजिम गर्नु पर्नेछ :-

- (क) गाउँपालिका वा नगरपालिकाको एक वडामा कम्तीमा एउटा मतदान स्थल राख्ने,

- (ख) एउटै वडामा एक भन्दा बढी मतदान स्थल कायम गर्नुपर्ने भएमा सम्बन्धित जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिबाट प्राप्त विवरणका आधारमा मतदान स्थल निर्धारण गर्ने,
- (ग) मतदान स्थल निर्धारण गर्दा सामान्यतया शहरी क्षेत्रमा एकतर्फी दुई कि.मी. भन्दा टाढा र ग्रामीण क्षेत्रमा एकतर्फी चार कि.मी. भन्दा टाढा नपर्ने गरी निर्धारण गर्ने,
- (घ) खण्ड (ग) बमोजिमको दूरीभित्र एक भन्दा बढी मतदान स्थल रहेका तर त्यस्तो स्थल अर्को स्थलमा गाभी वा अन्यत्र सारी एक स्थल मात्र कायम गर्न सकिने सम्भावना भए उपयुक्त एक स्थानलाई मात्र मतदान स्थल निर्धारण गर्ने,
- (ङ) मतदान स्थल निर्धारण गर्दा अन्तर्राष्ट्रिय सीमानाबाट कम्तीमा एक कि.मी. टाढाको दूरीमा पर्ने गरी निर्धारण गर्ने र संभव भएसम्म अन्य देशको मार्ग प्रयोग गरी जानुपर्ने स्थानमा मतदान स्थल निर्धारण नगर्ने,
- (च) साविकमा कायम रहेको कुनै मतदान स्थलको भौतिक संरचना जीर्ण वा अपर्याप्त भई मतदान समस्या हुने भएमा यथासक्य सबै मतदातालाई पायक पर्ने गरी सोही वडाभित्र अर्को मतदानस्थल छनौट गरी मतदान स्थल सार्ने,
- (छ) खण्ड (च) बमोजिम सबै मतदातालाई सार्न संभव नभएमा मापदण्ड विपरीत नहुने गरी आंशिक मतदातालाई अर्को उपयुक्त मतदान स्थलमा सार्ने र यसरी आंशिक मतदातालाई सार्दा मतदाताको मतदाता नम्बर अनिवार्य रूपमा उल्लेख गर्ने,
- (ज) साविकमा मतदान स्थल रहेको सामुदायिक विद्यालय खारेज भएमा वा अन्य विद्यालयमा गाभिएमा साविकको विद्यालय वा नजिकको अर्को उपयुक्त स्थानमा मतदान स्थल तोक्ने,
- (झ) खण्ड (घ), (ङ), (च), (छ) र (ज) बमोजिमको अवस्था बाहेक साविकका मतदान स्थललाई यथावत कायम गर्ने,
- स्पष्टीकरण: साविकमा कायम भएका मतदान स्थलको भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographical Information System-GIS) सम्बन्धी विवरण लिइएको, अपाङ्गमैत्री च्याम्प निर्माण गरिएको, मतदान स्थलमा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधारको विवरण समेटी निर्वाचन नक्शा प्रकाशन गरिएको र राजनीतिक दलका प्रतिनिधि रहेको समितिको सिफारिसका आधारमा निर्धारण गरिएको हुँदा अन्यत्र गाभ्नुपर्ने अवस्थामा बाहेक सम्भव भएसम्म साविककै स्थानमा कायम गर्ने,
- (ञ) अनुसूची-३ बमोजिमको मतदान केन्द्रको नमूना संरचना बमोजिम आवश्यक सङ्ख्यामा मतदान केन्द्र निर्माण गर्न पर्याप्त स्थान उपलब्ध हुने गरी मतदान स्थल छनौट गर्ने,
- (ट) मतदान स्थल तोक्दा सम्भव भएसम्म खुल्ला स्थान (चौर, मैदान, प्राङ्गण आदि) तथा धार्मिक स्थलमा नतोक्ने,

तर त्यस्तो कुनै स्थानमा मतदान स्थल तोक्नु पर्ने भएमा मतदानको लागि मतदान केन्द्र निर्माण गर्दा आवश्यक पर्ने थप सामग्रीका सम्बन्धमा कैफियत महलमा स्पष्ट खुलाउनु पर्नेछ ।

(ठ) सम्भव भएसम्म आवतजावत गर्ने वैकल्पिक मार्ग समेत भएको स्थानलाई मतदान स्थल तोक्ने ।

११. मतदान केन्द्र निर्धारण सम्बन्धी मापदण्ड : दफा १० को अधीनमा रही निर्धारण गरिएका मतदान स्थलमा रहने मतदान केन्द्र निर्धारण गर्दा देहायका मापदण्ड बमोजिम गर्नु पर्नेछ :-

(क) सामान्यतया एक हजारसम्मको सङ्ख्याका मतदाताको लागि एउटा मतदान केन्द्र तोक्ने,

(ख) कुनै मतदान स्थलमा एक हजार भन्दा बढी मतदाता रहेका भए सोही स्थलमा सामान्यतया प्रति हजार मतदाताका लागि एक मतदान केन्द्रका दरले मतदान केन्द्र थप कायम गर्दै जाने,

तर एउटै मतदान स्थलमा सात वटा भन्दा बढी मतदान केन्द्र नहुने गरी मतदान केन्द्र निर्धारण गर्नु पर्नेछ ।

(ग) जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिबाट प्राप्त सिफारिस तथा विवरणका आधारमा आयोगले कुनै एक मतदान स्थलभित्र कायम हुने मतदान केन्द्रको सङ्ख्या निर्धारण गर्ने र यसरी निर्धारण गरिएका मतदान केन्द्रको नाम र ठेगाना क्रमशः पहिलो (क) मतदान केन्द्र, दोस्रो (ख) मतदान केन्द्र, तेस्रो (ग) मतदान केन्द्र गर्दै नामाकरण गर्ने,

(घ) खण्ड (ग) बमोजिम निर्धारण भएको मतदान केन्द्रमा समावेश हुने मतदाताहरूको विवरण आयोगको सचिवालयले तयार गरी आयोगमा पेश गर्ने,

(ङ) अन्तिम मतदाता नामावली अनुसार कायम हुने मतदाता सङ्ख्या, आयोगले निर्धारण गरेको मतदान प्रक्रिया, मतदानमा प्रयोग हुने प्रविधिको आधारमा कुनै मतदान स्थलमा कायम हुने मतदान केन्द्रको अन्तिम सङ्ख्या आयोगले निर्धारण गर्ने ।

परिच्छेद-५

विविध

१२. दूरी खुलाउनु पर्ने: जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिले सिफारिस गरेका मतदान स्थलदेखि स्थानीय तहको केन्द्रसम्म र स्थानीय तहको केन्द्रदेखि जिल्ला सदरमुकामसम्मको दूरी खुलाई अनुसूची-१ को खण्ड (च) मा समावेश गरी पठाउनु पर्नेछ । यसरी दूरी उल्लेख गर्दा सवारीसाधन चल्ने बाटो भए कि.मी. र पैदल हिँड्नु पर्ने भए कोषमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

१३. मतदातालाई मतदान स्थलसँग आवद्ध गर्ने: जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिले एउटा वडामा दुई वा दुई भन्दा बढी मतदान स्थल निर्धारण गर्न सिफारिस गर्दा

सामान्यतया गाउँवस्ती वा समुदाय वा टोल वा एकै परिवारका मतदाताले एउटै मतदान स्थलबाट मतदान गर्न पाउने गरी मतदातालाई मतदान स्थलसँग आवद्ध गरी पठाउनु पर्नेछ ।

१४. दलको जिम्मेवारी: दलको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) मतदान स्थल निर्धारण सम्बन्धमा आयोग, जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिबाट आयोजना गरिएका छलफल कार्यक्रम तथा बैठकमा अनिवार्य रूपमा सहभागी हुने,
- (ख) खण्ड (क) बमोजिमको छलफल तथा बैठकमा दलको आधिकारिक धारणा प्रस्तुत गर्ने,
- (ग) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यकतानुसार आयोग र जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिलाई सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

१५. स्थानीय तहका पदाधिकारीको जिम्मेवारी: स्थानीय तहका पदाधिकारीको जिम्मेवारी देहाय बमोजिम हुनेछ :-

- (क) मतदान स्थल निर्धारण सम्बन्धमा जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिबाट आयोजना गरिएका छलफल कार्यक्रम तथा बैठकमा अनिवार्य रूपमा सहभागी हुने,
- (ख) खण्ड (क) बमोजिमको छलफल तथा बैठकमा स्थानीय तहको आधिकारिक धारणा प्रस्तुत गर्ने,
- (ग) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण सम्बन्धी कार्यमा आवश्यकतानुसार जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति र कार्यालयलाई सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (घ) स्थानीय तहभित्र कायम भएका मतदान स्थलमा रहेका संरचनाको संरक्षण एवम् ती स्थलमा खानेपानी, शौचालय, विद्युत, आवतजावतको वैकल्पिक मार्ग, सडक, पुल-पुलेसा, कम्पाउण्डवाल, तारबार तथा सञ्चार जस्ता सुविधाको आवश्यक व्यवस्था गर्ने तथा सोको लागि सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (ङ) मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्रलाई अपाङ्ग, अशक्त तथा लैङ्गिकमैत्री बनाउन आवश्यक सहयोग, समन्वय र सहजीकरण गर्ने ।

१६. मतदान स्थल तोक्ने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था: (१) आयोगले राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, राष्ट्रिय सभा सदस्य र जिल्ला समन्वय समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यको निर्वाचनका लागि यस कार्यविधि बमोजिम निर्धारण गरिएका मतदान स्थल वा अन्य उपयुक्त स्थानमा मतदान स्थल तोक्न सक्नेछ ।

(२) आयोगले मतदाता नामावली ऐन, २०७३ को दफा ३० बमोजिमका मतदाताहरूलाई मतदान गर्नको लागि अस्थायी मतदान केन्द्र तोक्न सक्नेछ । यस्तो मतदान केन्द्र तोक्नु अघि

आयोगले आवश्यकतानुसार जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति वा सम्बन्धित निर्वाचन अधिकृत वा सम्बन्धित कार्यालयको राय सुझाव लिन सक्नेछ ।

१७. विशेष व्यवस्था: (१) कुनै प्राकृतिक विपद् तथा अन्य कारणबाट काबु बाहिरको परिस्थिति सिर्जना भई निर्धारण गरिएको मतदान स्थलमा मतदान कार्य सञ्चालन गर्न नसकिने अवस्था भएमा आयोगले त्यस्तो मतदान स्थल वा मतदान केन्द्रको सट्टा अर्को मतदान स्थल तोक्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मतदान स्थल तोक्ने प्रयोजनका लागि सम्बन्धित जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र निर्धारण समितिले त्यस्तो विपद् आउन सक्ने सम्भावित क्षेत्रको पहिचान गरी त्यस्तो क्षेत्रमा रहेको मतदान स्थलको सट्टा अर्को मतदान स्थल समेत सिफारिस गरी अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा आयोगमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम वैकल्पिक मतदान स्थल समेत सिफारिस भई आएमा आयोगले उक्त मतदान स्थल जुनसुकै समयमा निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

१८. कार्यक्रम सञ्चालन : आयोगले मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्रको निर्धारण तथा पुनरावलोकन गर्न आवश्यकतानुसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

१९. खारेजी र बचाउ: (१) मतदान केन्द्र पुनरावलोकन कार्यक्रम, नीति, आधार र मापदण्ड, २०७३ खारेज गरिएको छ ।

(२) मतदान केन्द्र पुनरावलोकन कार्यक्रम, नीति, आधार र मापदण्ड, २०७३ बमोजिम भए गरेका काम कारवाहीहरू यसै कार्यविधि बमोजिम भए गरेको मानिनेछ ।

अनुसूची-१

(दफा ४ को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति..... जिल्ला

खण्ड (क)

सामान्य त्रुटि मात्र सच्याउनुपर्ने मतदानस्थलको विवरण

सि.नं .	गाउँपालिका वा नगरपालिकाको नाम	त्रुटि सच्याउनुपर्ने मतदानस्थल			त्रुटि सच्याए पश्चात कायम हुने मतदानस्थलको नाम र ठेगाना	कैफियत
		वडा	कोड नं	मतदानस्थलको नाम र ठेगाना		
१	२	३	४	५	६	७

जिल्ला मतदानस्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको मिति ..... को निर्णय बमोजिम उल्लिखित मतदानस्थल बाहेक अन्य मतदानस्थलको नाम र ठेगाना सच्याउन नपर्ने भनी प्रमाणित गर्ने:

(सदस्य सचिव)

अनुसूची-१

(दफा ४ को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति..... जिल्ला

खण्ड (ख)

नयाँ कायम गर्नुपर्ने मतदान स्थलको विवरण

सि.नं.	गाउँपालिका वा नगरपालिकाको नाम	वडा नं.	मतदानस्थलको नाम र ठेगाना	मतदानस्थलमा समावेश हुने मतदाता संख्या	कायम गर्नुपर्ने मतदान केन्द्र संख्या	मतदानस्थलको भौगोलिक अवस्थिति निर्देशाङ्क (Coordinates)		कैफियत
						अक्षांश (Latitude)	देशान्तर (Longitude)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९

जिल्ला मतदानस्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको मिति ..... को निर्णय बमोजिम यस जिल्लामा उल्लिखित जम्मा ..... वटा मतदानस्थल नयाँ कायम गरिएको छ भनी प्रमाणित गर्ने:

(सदस्य सचिव)

अनुसूची-१

(दफा ४ को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति..... जिल्ला

खण्ड (ग)

हटाउनुपर्ने मतदानस्थलको विवरण

सि.नं.	गाउँपालिका वा नगरपालिकाको नाम	हटाइएका मतदानस्थल			साविकमा कायम मतदाता संख्या	मतदानस्थलको भौगोलिक अवस्थिति निर्देशाङ्क (Coordinates)		कैफियत
		वडा नं.	कोड नं	मतदानस्थलको नाम र ठेगाना		अक्षांश (Latitude)	देशान्तर (Longitude)	
१	२	३	४	५	६	७	८	९

जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको मिति ..... को निर्णय बमोजिम यस जिल्लामा साविकमा कायम रहेका मतदान स्थल मध्ये उल्लिखित जम्मा .....

मतदानस्थललाई साविकको स्थानबाट हटाइएको छ भनी प्रमाणित गर्ने:

(सदस्य सचिव)

अनुसूची-१

(दफा ४ को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

जिल्ला मतदान स्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समिति..... जिल्ला
खण्ड (घ)

एक मतदान स्थलबाट अर्को मतदान स्थलमा सार्नुपर्ने मतदानस्थल र मतदाताको विवरण

सि.नं.	गाउँपालिका वा नगरपालिकाको नाम	हाल कायम मतदानस्थल			सारिएका सबै वा आंशिक मतदाता	सार्नुपर्ने मतदाता संख्या	अब कायम हुने मतदानस्थल			कैफियत
		वडा नं.	कोड नं.	मतदानस्थलको नाम र ठेगाना			कोड नं.	मतदानस्थलको नाम र ठेगाना	कायम हुने जम्मा मतदाता संख्या	
१		२	३	४	५	६	७	८	९	१०

द्रष्टव्यः १ कुनै मतदानस्थलमा रहेका सबै मतदातालाई अन्य मतदानस्थलमा सारिएको भए 'सबै सारिएको' र केही मतदातालाई अन्य मतदान स्थलमा सारिएको भए 'आंशिक सारिएको' भनी महल ५ मा उल्लेख गर्ने । तर सबै मतदातालाई सारिएको भए महल ४ मा उल्लेख भएको मतदानस्थल खाली हुने भएकोले त्यस्तो मतदानस्थललाई खण्ड (ग) मा समेत उल्लेख गर्ने ।
२ मतदातालाई सारिएको मतदानस्थल पुरानै भएमा मात्र महल ७ मा कोड नं. उल्लेख गर्ने ।
३ कुनै मतदानस्थलमा रहेका मतदातामध्ये आंशिक मतदातालाई मात्र अन्य स्थलमा सारिएको भए सारिएका मतदाताको सूची खण्ड (ड) मा अनिवार्य रूपमा भर्नु पर्नेछ । तर सबै मतदातालाई सारिएको भए खण्ड (ड) भर्नुपर्ने छैन ।

जिल्ला मतदानस्थल तथा मतदान केन्द्र सिफारिस समितिको मिति ..... को निर्णय बमोजिम उल्लिखित ..... वटा मतदानस्थलका जम्मा ..... मतदातालाई साविक मतदान स्थलबाट सारिएको छ । उल्लिखित बाहेक अन्य मतदाताको मतदानस्थल साविक बमोजिम नै कायम गरिएको छ भनी प्रमाणित गर्ने:

(सदस्य सचिव)

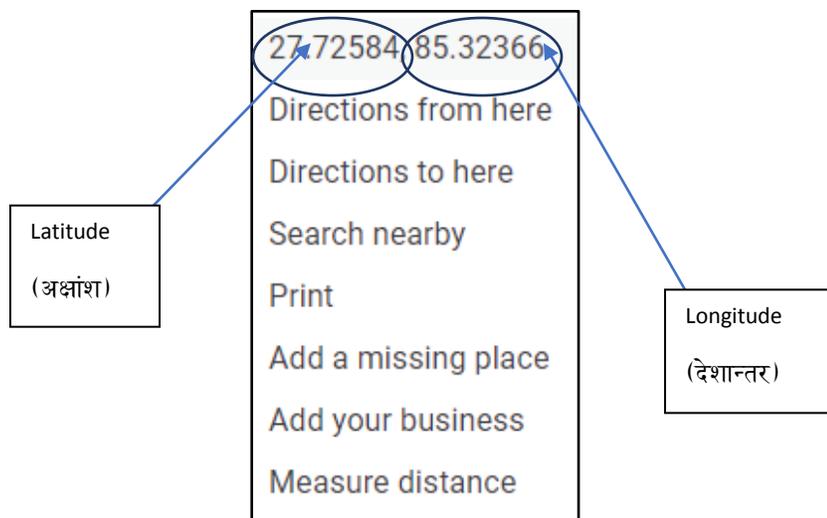

अनुसूची-२

(दफा ४ को खण्ड (च) सँग सम्बन्धित)

मतदान स्थलको निर्देशाङ्क (Coordinates) प्राप्त गर्ने विधि र प्रक्रिया

- (क) कम्प्युटरको Browser मा गई गुगल नक्शा (Google Maps) (<https://www.google.com/maps>) खोल्ने,
- (ख) गुगल नक्शालाई आवश्यकतानुसार Navigate गरी Coordinates लिन चाहेको मतदानस्थल रहेको स्थानमा पुग्ने,
- (ग) Coordinates लिन चाहेको मतदानस्थललाई पहिचान गर्नको लागि Google Maps लाई Satellite View मा समेत हेर्ने,
- (घ) पहिचान गरिएको मतदानस्थल सुनिश्चित गर्नको लागि मतदानस्थल वरिपरी रहेको बाटो वा अन्य संरचनालाई पनि आधार लिने,
- (ङ) मतदानस्थल रहेको स्थान पहिचान भएपछि उक्त स्थानलाई Zoom गर्ने र मतदानस्थल रहेको स्थानमा Mouse Cursor राखी Right Click गर्ने,
- (च) Right Click गरिसके पछि Google Maps मा देहाय बमोजिम देखिनेछ:-

- (छ) उल्लिखित चित्रमा देखाइए बमोजिम पहिलो लाइनमा रहेको अङ्क सम्बन्धित स्थानमा रहेको मतदानस्थलको अक्षांश र देशान्तर हुनेछ । यसरी प्राप्त अक्षांश र देशान्तर सम्बन्धी विवरण र सम्बन्धित मतदानस्थलको नाम र ठेगाना टिपोट गरी अनुसूची-१ को खण्ड (च) को महल ५ र ६ मा उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

अनुसूची-३

(दफा १० को खण्ड (ज) सँग सम्बन्धित)

मतदान केन्द्रको नमूना संरचना

